

El catorzè home

XXXVI Concurs Literari de Sant Antoni (El Perelló)

Categoria: adults

Modalitat: prosa

Pseudònim: Axel

El cremaré, i no en quedarà pedra sobre pedra, biga sobre paret, ni pany sobre porta.

Fatal el año, fatal el mes y la semana. El sábado primero de diciembre perdió la corona de España el reino de Portugal; el viernes 7 de diciembre el Principado de Cataluña, porque desde aquella hora que usó el poder por instrumento de la justificación, se puso la justicia en manos de la fuerza, y quedo la sentencia á solo el derecho de la fortuna. Perdió Don Felipe el Cuarto antes de guerra ó batalla, dos reinos en una semana.¹

3 de desembre de 1640

Tortosa s'ha rendit! Ha caigut! Cridava el genet mentre recorria amunt i avall els quatre carrers mal comptats i a recer de muralla que formaven el petit poble. La gent, esverada davant d'aquella cridòria tan poc usual, treia el cap per portes i finestres, expectants. Les dones deixaven els nens a les canastres de pauma, els homes abandonaven a mig arreglar els mallols de vinya jove i la campana de missa, aterridora, implacable, cridava a reunió. *I ara què farem? Es preguntava tothom. Vindran? O passaran de llarg? Anem a missa, afanyeu-vos!* cridaven. Al cap de poca estona, uns quaranta veïns s'havien aplegat a les portes de fusta de la petita església, situada entre la muralla, el barranc i la porta que mirava al sud, cap a Tortosa i més enllà.

Era el Perelló, un poble petit. Un puntet negre en un mapa, on es creuaven el camí reial de Barcelona, seguint l'antiga Via Augusta i el camí de Tivissa, per l'interior. Era —oh, casualitats— l'últim lloc on poder descansar i proveir-se d'aigua abans de travessar el desert d'Alfama i el temut Coll de Balaguer. Això, en temps de pau, era garantia de prosperitat. En temps més foscos, una segura sentència de mort.

No molt lluny d'aquells carrers, a la partida de la Sort, Pere Jaume Martí es dedicava al que millor sabia fer: ferrar els animals. Tenia un do especial per aquelles feines, transmetia una tranquil·litat natural que les pobres bèsties notaven i agràfen. Treballava en un petit taller que constava d'un rafal tapat amb rames de pi, una construcció de pedra seca on guardava les eines i un forn amb una enclusa per treballar el roig metall. Quan per un instant va deixar de martellejar, va poder sentir el frenètic repic de campana que indicava, sense ombra de dubte, que alguna cosa passava, i no gaire bona. Així que, passant-se el sarró per l'espalla, va marxar corrents en direcció al poble. Va entrar per la porta nord, a la banda del Coll de Balaguer, entre la torre de guàrdia i la muralla. Semblava un poble fantasma. En arribar a la placeta de l'església, va trobar-hi una munió de gent congregada. Tothom estava expectant, s'esperava la presència del batlle, Joan Andreu, terratinent i prohóm del poble. Quan aparegué amb un misteriós genet al costat, va sentir-se un murmuri d'impaciència i temor encuriosit. *Senyors, calma! Demano calma! Escolteu-me, bona gent, acabo de parlar amb aquest home que afirma, de part certa, que Tortosa ha caigut en mans del marquès de los Vélez, l'home que ha enviat el Felip a sotmetre'ns. Diu que ni un sol tret de mosquetó ni de canyó ha estat disparat i que la ciutat, en veure l'exèrcit castellà, ha obert les seves portes i els ha allotjat. Que el mateix Felip l'ha declarada ciutat "Fidelísima i ejemplar".*

Vergonya! Es va sentir des de les últimes files. *Mori Felip quart!* Va respondre un segon. Seguí el batlle: *Tothom qui volia lluitar ha fugit i s'està preparant una defensa molt forta al Coll de Balaguer, però es necessiten uns quants dies per tenir-ho tot a punt.*

¹Francisco Manuel de Melo a *Historia de los movimientos de separación de Cataluña y de la guerra entre la Majestad Católica de don Felipe el Cuarto, Rey de Castilla y de Aragón y la Diputación General de aquel Principado*, 1645.

Llavors el va interrompre el genet. Anava vestit a la manera d'aquelles terres, amb la musca o barretina morada, camisa blanca de fil oberta del pit, una armilla de llana fina, faixa ampla de color negre, pantalons a mitja cama, mitges morades i espadenyas de set vetes lligades fins al tou. No era del poble, però pel parlar no era de lluny. *Perellonencs! La vergonya cobreixi la ciutat de Tortosa! Que les set plagues d'Egipte caiguin sobre ella! Un gran exèrcit s'omple la panxa dintre del castell de la Suda, el mateix que roba, viola i mata impunement a tot aquell que li plau. Les intencions d'aquests bergants són arrasar tot el Principat de sud a nord. Hem sabut que el Marquès avançarà cap aquí en un parell de dies. Va sentir-se un murmur de desaprovació i molts dels allí presents es van persignar, atemorits, mirant al cel. *Necessitem homes valents, d'aquells que s'estimen la llibertat per damunt de tot, homes de pèl al pit disposats a sacrificar-se pel futur d'aquesta terra i dels seus fills! Hem de mantenir aquesta plaça emmurallada tot el temps que puguem per permetre als nostres aliats preparar la defensa del Coll, perquè allí, estimats perellonencs, farem pagar cara la gosadia d'aquest marqueset de los Vélez!* Tots van cridar entusiasmats, ingenus potser, però plens d'esperança i falsa valentia.*

Un dels pocs que no cridaven era en Pere Jaume, veterà del setge de Salses i un dels mal comptats que hi van sobreviure, tot just l'any abans. En Pere Jaume sabia com se les gastaven, aquells exèrcits plens de mercenaris de totes les corones europees. No va poder evitar un calfred en recordar els cossos dels seus companys destrossats per la metralla. Va marxar d'enmig de la cridòria i no va arribar a sentir com l'alcalde aigualia el vi proposant pactar les condicions d'una rendició honrosa. Va dirigir-se cap a la petita casa que tenia a dintre del poble, on no esperava trobar-hi l'Esperança, la seva dona. Sabia perfectament que ella hauria anat a la reunió de l'església i que encara s'hi estaria, cridant i alçant el puny. Era una dona d'una gran determinació, valenta i molt intel·ligent. Allò el tenia enamorat. Sempre l'havia atret aquella força interior que l'aclaparava, aquella capacitat organitzativa i aquells ulls verds que li ressaltaven el vermell de foc dels cabells i una pell blanca tacada de pigues. Quan ella va arribar, en Pere Jaume estava assegut a la taula, amb el cap baix i el rostre absent. *No hi ha dret! Només som bones per portar fills al món? Per treballar com a mules? Per servir l'espòs? Qui s'han pensat que som! Puc disparar una arma millor que molts, ho saps! Però estan dient d'evacuar dones i criatures cap a l'interior. Com a molt, posar draps a les ferides, m'han dit! No és just!* Cridava plena d'amargor i amb els ulls enrogits. En Pere Jaume sabia que era inútil parlar-hi en aquell moment.

4 de desembre de 1640

A l'endemà d'aquelles tràgiques notícies, gran part dels habitants del poble estaven davant de l'església. Havien fet farcells amb roba i menjar i s'havien endut els estris de cuinar, els animals de companyia i el bestiar. Els més benestants ompliren els carros amb els petits tresors que cadascú guardava: gerres de llautó per a l'oli, tines plenes de vi, gàbies de gallines i conills, baguls de fusta tatxonats, verges, sants i escriptures de cases i finques. El soroll de les pesades claus de ferro tancant portes mentre grinyolaven els panys era l'únic lament que trencava aquella freda calma matinal.

L'alcalde, en Joan Andreu, va ser dels primers en arribar a la plaça, i se les havia empescat per carregar tot de documents i llibres de comptes damunt d'un ruquet que, amb la cara i els seus brams, deixava clar el seu desacord. Molts se'l van quedar mirant i van remugar entre dents, preguntant-se per què abandonava el poble.

Van ser pocs els que van decidir quedar-se a defensar la muralla, però, amb tot, n'eren massa per morir: una trentena d'homes valents, entre els quals, en Pere Jaume. Per la seva veterania, havia estat escollit com a capitost d'aquells insensats. Ho assumí a contracor, però per força major: una única dona, de nom Esperança, havia decidit no fer cas de ningú

i acompanyar-los, amb més determinació que bon judici. Ell sabia que estaria més segura si es quedava. Tots hi eren per voluntat pròpia, tots menys l'alcalde que, després d'haver entomat imprecacions de l'alçada d'un campanar i d'haver sentit l'amenaça d'algun que altre puny alçat, va haver de replantejar-se la fugida. Diuen les males llengües —sempre tan predisposades— que ho va fer perquè aquella pobra bèstia es va negar a fer un pas més davant la mirada divertida dels veïns, que reien, burletes, per l'estampa de tot un alcalde, vermell de ràbia, estirant la cua de l'animaló, que bramava desconsolat. Foren els últims riures que es sentiren al Perelló durant molt de temps.

Aquella desfilada de gent que, aquell quatre de desembre de l'any 1640, va sortir per la porta nord del poble, per amagar-se al més lluny possible d'aquell indret, poc podia imaginar-se els fets esgarriuosos que tindrien lloc entre aquells murs de pedra que tot i deixar enrere, seguien sent el seu poble.

Una de les primeres mesures que van adoptar els resistents va ser la de fer anar en Josepet, un xicot de disset anys, al damunt d'un turonet orientat cap al sud, molt a prop del poble. Li van encarregar la vigilància del camí i de tota la plana del delta. Tenia l'ordre, el pobre minyó, de treure una bandera i agitar-la tan prompte veiés algun moviment de tropes.² La resta de voluntaris es va afanyar a reforçar com bonament van poder les posicions defensives. En Pere Jaume sabia que davant el foc de les peces d'artilleria, aquelles parets de maçoneria cobertes de fang i palla no aguantarien i, molt menys, les portes de fusta gastada de l'entrada. El record fugaç dels fossars i murs imponents del castell de Salses se li van fer presents i, sense voler-ho, va empal·lidir. *Ai! Qui els tingués aquells murs ciclopis en aquesta hora ombrívola!*

A unes quantes llegües d'aquell enclavament, a la cambra amb vistes a l'Ebre i la Serralada dels Ports que Don Pedro Fajardo, marquès de los Vélez, havia triat com a sala de juntes d'aquells primers dies de campanya, hi havia convocats tots els comandaments del nombrós exèrcit invasor, que venia a donar una lliçó, en nom del rei, als revoltats catalans. Quan s'aixecà la reunió, tot d'ordenances sortiren ràpidament amb les ordres per als suboficials que s'encarregarien de posar en marxa aquella descomunal massa d'homes, cavalls i artilleria, que formaven el cos de l'exèrcit. Un jove ordenança arribà corrents al pati del petit palauet on el Terç de Valons del vandestraten Marcus tenia el quarter.³

Aquell home anava vestit amb l'uniforme de gala: barret d'ala ampla tocat amb una ploma exageradament gran i ridícula, gipó amb una faixa vermella cenyida sobre camisa amb mànigues ampul·loses, calces, mitges i botes altes. Comandava uns cent homes entre piquers, mosqueters, arcabussers i un petit contingent de cavalleria auxiliar. Eren escaramussadors, rapinyaires i gent de mala fama entre els mateixos soldats, però d'això se'n sentien especialment orgullosos. Va trencar el petit segell lacrat i amb avidesa va desenrotllar el pergamí lliurat pel subaltern. *Prepareu-vos, gossos pudents, ens tiren un os podrit, un poblet de mala mort per omplir-nos les butxaques! Marxarem a l'alba, que no us faci por el fred, ni us quedeu entre els llençols d'alguna meuca. La glòria no espera els ressagats!* Els darrers mots es diluïren entre els crits guturals d'un centenar de veus ronques.

En Pere Jaume començava a estar realment preocupat per la defensa del poble. Amb ull de veterà, havia repassat de dalt a baix tota la muralla. Les zones que donaven al barranc eren baluards naturals que serien fàcilment defensables amb molt pocs homes. A més, s'havien tancat amb barricades, a mode de torritxó, els carrers que hi abocaven. Aquell

²Actualment, aquest turonet és conegut pels perellonencs com el Coll de la Bandereta.

³ *Vandestraten*: sergent major d'una companyia valona.

no era el problema. On la defensa fallava era a la porta sud, la primera que veuriem els assaltants. El sistema defensiu que tenia el poble, d'origen medieval, era apte per arrecerar-se a l'interior i aguantar les càrregues i els embats. L'art de la guerra, per desgràcia, sempre va un pas enllà: com millors defenses, millors atacs. A més, la introducció de la pólvora i els canons havien deixat obsoletes les fortificacions. Un cop la ciutat quedava a mercè de l'artilleria fumejant, tot acabava en un tres i no res i, per a desgràcia dels defensors, el Perelló descansava rodejat de cims i turons suaus, un regal per a qualsevol artiller amb bon ull. Sabent, doncs, aquest punt flac, quedava només una alternativa. Va decidir no compartir-la amb ningú. Si vols que un secret es mantingui, no li diguis ni a la dona, deien per aquelles terres, encara que la teva es digués Esperança i volgués ser al plat i a les tallades. Quin dimoni va encuriosir tant les dones?

Van repartir les poques armes de foc entre els millors tiradors i van dedicar-se a esmolar falçs i ganivets, a guardar provisions, a proveir-se d'aigua i a reforçar tant com van poder les defenses. La pólvora la van posar a recer, a l'edifici de l'ajuntament, que per la seva construcció, seria dels que millor aguantarien l'envit dels projectils enemics. Una tensa espera es va apoderar d'aquells homes que anaven fent tornos en les gèlides guàrdies nocturnes.

5 de desembre de 1640

A voltes de migdia, en Josepet va fer onejar, entre crits esverats, el senyal convingut. Va baixar corrents del seu amagatall, no sense abans haver deixat la senyera al lloc on s'estava i, passant per la porta sud, que es va quedar oberta per ordre d'en Pere Jaume, va entrar a resguardar-se. Començava la partida i el destí llençava els seus daus capritxosos. Onejava amb força, aquella senyera, moguda pel vent de dalt. "Tant de bo els cors dels resistents s'omplissin amb la mateixa valentia i orgull", va pensar l'Esperança, a dalt de tot de la torre d'entrada, esperant ser la primera de veure l'enorme exèrcit borbònic. Però encara van passar dues hores fins que, pel camí, que passa vorejant un turó ple de pins i carrasques, va sentir-se el soroll inconfusible d'uns cavalls al galop. L'Esperança ni tan sols podia respirar, tenallada per la por de la incertesa i la curiositat quasi morbosa de veure l'enemic. El cor semblava que li havia de saltar del pit i li faltava l'aire. Amb tot, era conscient de cada moviment, cada soroll i cada canvi, per minúscul que fos, del que l'envoltava. Tenia tots els sentits alerta, com una geneta.

Uns deu soldats a cavall van aparèixer i es van aturar en veure el lloc. A priori, els va semblar abandonat, la porta era oberta i no es veia activitat a l'interior. Van parlar una estona entre ells, i després van riure de forma grollera, mentre alçaven les piques per damunt dels caps i proferien udols com si fossin llops. Aquells soldats havien olorat la sang, com les raboses quan entren al galliner. Es pensaven que, com a Tortosa, la gent del poble hauria marxat com xais davant dels llops afamats. Qui gosaria oposar resistència estant vençuda la principal ciutat de la contrada? Tanmateix, la confiança torna cecs els homes i la cobdícia, imprudents. El que havia de ser una ràpida victòria i la possibilitat d'endur-se el millor botí abans que arribessin els seus companys, va convertir-se en el pitjor dels malsons.

Quan van arribar a l'interior del poble, eufòrics, petulants, insolents, van trobar-se que l'accés als carrers estava tallat per tota mena de mobles vells, carros, pedres grans i sacs plens de terra a mode de barricades. Allò era un cul-de-sac. En intentar girar cua, la insolència es va convertir en pànic quan van començar a entendre que havia estat molt mala idea tot plegat, perquè ràpidament es van tancar les portes amb un estrèpit i, sense ni tan sols saber com ni d'on, una pluja de trets i pedres els va caure al damunt. L'escaramussa fou ràpida i la mort volà de pressa. En pocs segons, havien caigut tots. *Pareu, no els mateu!* Desesperat, cridava en Pere Jaume, però era inútil, els vilatans ja

celebraven aquella inútil victòria com si fos la fi de la guerra. Era impossible, en aquell moment, fer-los entendre que aquells desgraciats que tenyien el terra de vermell eren més útils vius que morts. Adéu a l'intent de negociar per les seves vides i adéu a evitar el bombardeig, ni que només fos per no matar els seus propis homes. L'Esperança s'ho mirava des de dalt de la torre, tremolava per l'excitació i no apartava la vista de la sang. Tenia una pedra a la ma i l'agafava amb força. No n'havia llençat cap. Es va girar i va vomitar.

Ho veus dona? Una cosa és alçar el puny per caçar mosques i l'altra, ben diferent, és llevar-li la vida a algú. En Pere Jaume intentava consolar-la. *Però no he estat capaç ni de cridar, ni de maleir-los, ni de llençar-los ni una pedra.* Estava enfadada amb si mateixa. S'havien assegut a la part exterior de la muralla, davant de la creu del terme. Els homes havien despullat els morts i s'havien apoderat de tot el que els fos de valor. Ara els amuntegaven a unes tres-centes passes del poble, humiliats, al mig del camí, perquè tothom que vingués els veiés. En Pere Jaume, com no podia ser d'altra manera, s'hi havia oposat frontalment, però la situació ja feia estona que se li havia escapat de les mans. *Marxem, Esperança. Aquí només hi trobarem la mort. Saps què passarà quan arribin més tropes i vegin els seus companys morts, profanats d'aquesta manera?* No esperava resposta, així que va continuar. *Saps què passarà quan portin els canons? Quan no siguin quatre beneïts, els que vinguin? Marxem ara que podem, Esperança, jo ja sé què és haver-se de quedar i, creu-me, quasi em costa la vida.* Ella se'l va mirar amb els ulls plorosos i al cap d'un minut de silenci etern va contestar-li. *No t'has parat mai a pensar que tot el que has viscut t'ha portat fins aquest moment? No veus que havies d'estar ara i aquí? Que no podem abandonar tot allò que estimem per que si no, mai tindrem res?* En Pere Jaume va insistir en la fugida. *No, no podria viure amb el remordiment.* Ella va tornar a entrar per la porta. Uns corbs negres com la nit ja començaven a festejar les restes d'aquells desgraciats que abandonaven el món tal com hi havien vingut, completament despullats.

L'alcalde, en Joan Andreu, no s'acabava de creure el que li estava passant. Si per ell fos, estaria ben amagat i calent a qualsevol forat on li cabés el seu gros cul. No era estúpid i sabia que aquella petita matança impossibilitava qualsevol negociació assenyada per la seva vida. Encara que no s'havia mogut ni un mil·límetre durant la lluita, sabia que no li serviria de res, arribat el moment. Va anar a buscar en Pere Jaume per fer-li entendre que allò s'estava tornant massa perillós i per fer-li veure, també, que el millor era fugir ara que encara podien. Ben mirat, aquella victòria era suficient per treure pit si, amb estudiada connivència, en comptes d'un grapat de genets s'elevaven els morts a una companyia sencera. *La gran batalla del Perelló, Pere Jaume!* Tot i això, el ferrer tenia altres preocupacions, sempre sol·lícit davant de tots els capricis de la seva tossuda esposa. Així que va prendre una determinació. Quan va caure la nit, va intentar escapar per una poterna petita que donava al barranc, però, igual que un porc, va xisclar en quedar-s'hi enganxat. Els homes van decidir, llavors, tancar-lo a la presó del poble, a sota de l'ajuntament.

6 de desembre de 1640

Amb les primeres llums, el vandestraten Marcus va rebre a la seva tenda de campanya la notícia que deu dels seus homes d'avançada havien estat vençuts pels habitants d'aquell punt minúscul del mapa. És més, quan s'hi va desplaçar i amb l'ajuda d'una ullera de llarga vista, va poder veure els cossos profanats i mig congelats dels seus camarades. Amb tot, no va sentir ràbia pel que havia passat. Va fer formar les tropes i alçà la veu. *Alguns de vosaltres us penseu que sou més llestos que jo, i us equivoqueu. Alguns de vosaltres creieu que la guerra és un joc de nens, que podeu fer el que vulgueu, que no passarà res,*

que lluitem contra camperols... i us torneu a equivocar. I es pot saber què coi éreu, vosaltres, abans? Ni això! Si haguéssiu sigut bons camperols no hauríeu vingut a jugar-vos la vida, no, estariu criant naps, panxa i fills tan lletjos com vosaltres i les vostres més que grosses i lletges dones! Si sou aquí, és perquè sou la pitjor estofa del món. I només una cosa us pot salvar, una de ben senzilla. Seguir les meves ordres al peu de la lletra! Si no ho feu, us matarà l'enemic, o us arrencarà la pell jo mateix, estúpids menja gaineus, i per què? Perquè no saben obeir una ordre tan senzilla com informar del que veuen i no actuar. Si penseu que arribareu a Barcelona així, aneu tirant... Jo no m'aturaré a recollir els vostres cadàvers, ni vosaltres tampoc. Aquests homes es quedaran allí perquè mai oblideu el que ha passat. Mireu-los bé, recordeu-los bé, perquè acabar com ells és la cosa més fàcil del món. Tu! El dit apuntava a un jovenet de la primera fila. Ves allà dalt i treu aquell coi de bandera del turó.

Aquell Vandestraten no havia arribat a sergent major sent un estúpid, sinó per haver sigut un bon militar, amb l'experiència d'anys de campanyes. Tenia el nas fi per saber on tindria problemes i no arriscava mai sense tenir la partida guanyada. Va decidir informar de les baixes al marquès i va fer el que qualsevol home amb dos dits d'intel·ligència tàctica faria: preparar els canons per fer sortir les rates del seu cau. Va donar ordres explícites per col·locar les peces d'artilleria i assegurar-se que tenien el material i munició suficients per començar el bombardeig. Però la nit cau ràpida, al desembre, així que va posposar l'atac fins al dia següent, a trenc d'alba.

Tot aquell moviment de tropes no havia passat desapercebut als defensors, i era, precisament, el que en Pere Jaume havia estat esperant. A més, la nit, fosca i sense lluna, li donava el marge de temps necessari per intentar posar en marxa el seu pla. Va reunir dos dels millors homes que tenia i els va demanar que l'acompanyessin a fer un petit tomb pel campament enemic. Van prendre només l'imprescindible: res d'armes de foc, sinó ganivets, roba fosca i un sarró ben tancat. Van sortir per la porta nord i, donant la volta pels afores, es van anar acostant lentament al campament enemic i, sobretot, als tres llocs on estaven emplaçats els canons. Com que es tractava d'una companyia de reconeixement, no portaven un gran nombre de peces ni canons de gran calibre, només els suficients per fer caure les minses defenses del poble. Emparats per la fosca de la nit, en Pere Jaume i els dos altres homes van anar, un per un, avançant lentament, cada cop més prop del seu objectiu. La sorpresa fou majúscula en comprovar que només dos homes muntaven guàrdia a cada canó, així que, amb molt de sigil, van matar a cop de ganivet els dos guàrdies del primer canó sense que ningú se'n adonés. Llavors, en Pere Jaume va obrir amb cura el sarró i en va treure un clau de ferro del seu taller, punxegut, quadrat i llarg, rematat amb una cabossa circular. Va treure'n també una massa de fusta massissa i embolicant el clau amb un drap per no fer soroll, va començar a clavar-lo per l'orifici on s'encenia la pólvora. Quan en va tenir un pam a dintre, va pegar-li cops fins que aquell clau va quedar doblegat sobre si mateix. El primer d'aquells canons no cridaria, l'endemà. Van continuar amb el segon.

Quan estaven a uns dos metres del tercer, arraulits sota unes mates de romer, els assaltants van passar a l'acció. Amb un ràpid moviment, els homes d'en Pere Jaume es van abraonar sobre els dos defensors, que mig dormien a la vora del foc. Mentrestant, ell ja s'havia entretingut a clavar l'últim dels claus al forat del canó. Estava tan concentrat en la seva feina, que no va veure com un dels guàrdies s'havia desempallegat del seu home traspasant-lo amb la baioneta del mosquetó, i havia disparat un tret a l'altre mentre, a crits, avisava els seus. Aquell való, fill de Lieja, era com un gegant i, amb la foscor de la nit, semblava més una criatura mitològica que un soldat. Quan va dirigir-s'hi, amb l'espasa per damunt del cap per donar-li el cop de gràcia, en Pere Jaume va quedar-se

clavat al lloc, dominat pel terror d'una mort certa, i amb la recança de no haver-se pogut acomiadar de l'Esperança.

Quan aquella bèstia valona estava a poques passes, el company malferit d'en Pere Jaume, amb un últim esforç, va agafar-lo per les cames. Aquell tros d'home va caure de bocaterrosa i va acabar rebent un terrible cop de cap contra el terra. Ràpidament, i aprofitant l'atordiment, en Pere Jaume va veure l'oportunitat i, amb habilitat, li va propinar, amb la massa de fusta, un cop sec a la clepsa. Es va estremir uns instants amb els ulls en blanc, com els conills que tantes vegades havia vist matar d'un precís cop al clatell a casa. Els crits d'alarma s'anaven escampant com una taca pel campament. Cada cop hi havia més torxes i més dringadissa d'espases. Ningú sabia què passava i, com un pollastre sense cap, anaven d'una punta a l'altra cridant espantats per la desvetllada, la foscor de la nit i la por d'un atac enemic.

En Pere Jaume es va afanyar a donar els últims cops secs al clau i, un cop acabada la feina, va agenollar-se al terra, al costat del company ferit. *Anem, va, no ens podem quedar aquí.* En agafar-lo per les aixelles per aixecar-lo, va notar l'escalfor tèbia de la sang que brollava. Tenia un tret al pit i, per la respiració, un pulmó foradat. *Pere, no em deixis aquí, si us plau, porta'm a casa, no vull morir aquí.* Els crits s'anaven acostant cada cop més, era qüestió de segons que el descobrissin i el matessin o el fessin presoner. Va sentir una punxada fugaç al ventre, al lloc on tots els sentiments importants es condensen, quan va tornar a sentir, per segona vegada, que mai més veuria l'Esperança. Es va treure el ganivet i el va posar al pit de l'home que jeia al terra. Ell el va mirar, primer sorprès i finalment resignat. Havia entès que d'allí no en sortiria. Li va agafar la mà i tancant els ulls el va ajudar, només al principi, a clavar-li l'esmolada punxa. En Pere Jaume el va deixar a terra entre llàgrimes i li va tancar les parpelles. Saltava a fosques, en direcció al poble, mentre sentia els trets a l'esquena.

Al costat de la porta sud, l'Esperança estava feta un manyoc de nervis. Feia quasi dues hores que en Pere Jaume havia marxat i des de feia una estona se sentien crits i trets. Els havien descobert? Haurien pogut sabotejar els canons? Estaria viu, en Pere? Tornaria a casa? Al cap d'uns instants, un home picava a les portes del poble: era en Pere Jaume, venia sufocat per la corredissa però semblava que estava bé. Ella el va abraçar amb força, amb l'alegria de quan retrobes una cosa que donaves per perduda. Li va petonejar tota la cara i el coll, mentre li deia en veu baixa que mai més la deixés sola. Ell, feliç de tornar als seus braços, es va oblidar, per un moment, dels dos companys que no havien tornat.

El vandestraten Marcus va comprovar un per un els canons. S'anava passejant amunt i avall, sorrut. Mirava els claus, els dos enemics abatuts, el cap aixafat del seu soldat. Una cosa era segura: havia menystingut aquells catalans. Per primer cop des que van iniciar la campanya, va tenir la sensació que aquell territori no es doblegaria fàcilment a la voluntat d'un rei capritxós. Llàstima, perquè això significaria una campanya bruta. Sabia com pensaven els seus superiors, sabia que tots els pobles i ciutats que s'oposessin a la voluntat reial serien arrasats per donar exemple. D'altra banda, els que rendissin la plaça serien tractats amb la deferència i magnanimitat que mereixien. No era res nou, Alexandre Magne ja ho havia fet tres-cents anys abans de Crist durant la conquesta de l'Imperi Persa. Va tornar cap a la seva tenda de campanya sense parlar amb ningú. Els seus homes, per primera vegada en anys, van tenir més por del seu silenci que dels seus crits.

7 de desembre de 1640

Es feia de dia per llevant, en Pere Jaume i l'Esperança estaven a dalt de la torre de defensa intentant veure el moviment de l'enemic. Després de les felicitacions per la missió de la nit anterior, entelada pel dol dels companys morts, havien reorganitzat les posicions defensives esperant, amb lògica, un atac frontal de l'enemic, ara empès per la ràbia

sorgida de la humiliació. Comptat i debatut, només havien guanyat una mica de temps. Quan la boirina es va aixecar una mica, l'Esperança va poder divisar la lluentor de les cotes i les punxes de les alabardes, piques i espases en alt. Aquell exèrcit fantasmagòric, que s'amagava entre la broma matinal, no avançava, estava a l'expectativa i en silenci. De cop i volta, un centenar de veus van començar a cridar amb força i a moure ostensiblement les armes. Quan van callar, de cop, un altre soroll molt més aterridor va estripar la calma d'aquell matí fresc. Un tro seguit de dos més va encongir el cor de l'Esperança. En Pere Jaume, recordant antigues pors mig oblidades, va agafar amb força la seva mà. Quan ella el va mirar, va veure reflectit als seus ulls, per un instant, tot el patiment que el seu marit havia viscut un any abans, a Salses. *Tenen més canons! Això ja no té aturador.*

Amb cada xiulet esfereïdor que volava per sobre la muralla, els projectils valons anaven caient un a un sobre la indefensa població. Milers d'estelles de fusta volaven per l'aire, petits brins de palla de les teulades flotaven com per art de màgia, suspesos com la pols a contrallum, parets de cases cedien davant del bombardeig i cases senceres es convertien en un manyoc de fusta, pedra i pols blanquinosa. Els homes s'amagaven on podien, però, amb tot, de tant en tant se sentia el crit agonitzant d'algú que queia per la metralla, els trossos de runa —que tallaven com un ganivet— o, simplement per les teulades i murs que els queien a sobre. El bombardeig va durar tot el dia, tot i això, cap projectil va impactar a la porta ni a la muralla exterior. En Pere Jaume estava desesperat. D'on sortien aquells canons? Per què no havien fet a miques la porta i pres a l'assalt el poble? Per què aquell malbaratament de munició? Només hi havia una resposta: els estaven castigant. Un escarni d'aquell tipus era més un avís a futures insurreccions, que la necessitat pràctica de conquerir un punt estratègic. Des del campament, el vandestraten Marcus observava la columna de fum i pols que s'elevava enlaira. Prenia vi en una copa de cristall de bohèmia, record d'anteriors campanyes, mentre gaudia de l'espectacle. Havia decidit mantenir formats els seus homes tot el dia com a càstig per la manca de diligència en les seves ordres. Un cop caigués aquell poble, pensava mentre assaboria el vi, faria uns quants escarments entre la tropa. Si, tal com l'havien avisat els seus espies, s'estava preparant un punt de defensa al Coll de Balaguer, no es podia permetre el luxe de cometre els mateixos errors dos cops. Això mai, almenys mentre ell estigués al càrrec.

En caure la nit, van parar el bombardejos. Tot i haver sigut insistents, en tractar-se de peces d'artilleria auxiliars no hi havia hagut grans destrosses en el sistema defensiu del poble. La majoria d'impactes se'ls havien endut les cases i els carrers. Moltes d'aquestes cases tenien parets tombades o teulades caigudes, però per sort no s'havia produït cap incendi important. Allò sí que hagués estat devastador. Un foc incontrolat hagués sigut la seva sentència de mort. Es van reunir els supervivents i van comptar les baixes. En total, havien mort o desaparegut una desena d'homes, inclòs en Josepet, que havia caigut víctima de la metralla. Els van posar a tots dintre d'una casa que s'aguantava dempeus i els van tapar amb el que van poder. La cara de l'horror viscut per aquella pobra gent era evident. Només quedaven vint supervivents. Com una llosa sobre el cap, de seguida va planar la possibilitat de rendir-se i fugir, deixant enrere aquell cementiri sense creus. En Pere Jaume va dir-los que podien aprofitar la foscor per fugir, que els homes que allí estaven podien sentir-se orgullosos del que havien fet, que ningú els retrauria que fugissin per conservar la vida davant la superioritat dels canons, que era de bojos mantenir la posició de forma desesperada. La majoria li van comprar, amb alegria, l'argument. Qui més content estava era l'alcalde. Després d'un dia pregant a la Verge i fent-se les necessitats a sobre, esperant que la teulada li caigués al damunt, se sentí alliberat quan, després d'una estona cridant, el van treure de l'ajuntament. Però va haver-hi uns quants que van parlar a favor de quedar-se i resistir. Els seus motius? Se'ls va endur el vent.

Potser per patriotisme, potser per inconsciència, potser perquè no tenien on anar, potser perquè eren tossuts... Sí, l'Esperança no volia marxar, era una d'aquells tossuts. Parlava amb determinació, il·luminada per la tènue llum d'un foguera, semblava espurna sobre foc. I un cop més, el pobre Pere Jaume va acceptar quedar-se, per un motiu que cap d'aquells homes havia exposat en l'acalorament de la discussió. Per amor.

8 de desembre de 1640

A l'endemà al matí es van adonar que uns quants vilatans, aprofitant l'anonimat de la nit, havien fugit cap a llocs on l'esperança de vida era sensiblement més alta. Ningú els ho va retreure. Entre aquells fugitius no estava l'alcalde, en Joan Andreu, que va plorar com un nen en adonar-se que, un cop més, l'havien deixat allí. Semblava condemnat a morir en aquella terra maleïda.

La situació empitjorava per moments, i en Pere Jaume temia per la vida de l'Esperança. Al fons del seu cor, la maleïa perquè sabia que mai marxaria i, tanmateix, l'envejava. Sentia admiració per la seva determinació, pel seu caràcter combatiu i lliure. Tot i haver viscut un bombardeig incessant i d'haver vist la mort de prop, no defugia el seu deure, es mantenia desafiant, íntegra i més bonica que mai. Absort en aquells pensaments, no va sentir com les primeres andanades queien com martells sobre l'enclusa a les ja castigades cases del poble. Es van refugiar tots a la part interior de la muralla. Els projectils passaven per damunt i impactaven aquí i allà, amb gran estridència i deixant olor de sofre i pólvora, com un infern. Pot acabar amb els nervis del més valent, saber que la mort passa la seva dalla per damunt del teu cap una vegada i un altra.

En finalitzar el segon dia de bombardejors, els ànims havien decaïgut força. Tothom esperava el moment en què les tropes farien l'assalt final i no es veien amb forces per resistir després de dos dies sense dormir ni menjar. En Pere Jaume va agafar l'Esperança per banda i va fer un últim intent per intentar que marxessin d'allí. Hi va estar rumiant i només se li va ocórrer una manera de convèncer-la. Li va proposar que fes d'enllaç amb els aliats i anés a buscar ajuda per poder resistir. Ella, al principi, s'hi va negar en rodó argumentant que el seu lloc era a les muralles, al seu costat, i que podia enviar a qualsevol altre a fer aquella feina. Que era de covards fugir i deixar els camarades, que mai de la vida, que preferia morir... Però en Pere Jaume va ser pacient i, mica en mica, li va fer veure la necessitat militar de buscar reforços per poder mantenir la plaça. Va explicar-li, amb calma, que la intenció del bombardeig era desmoralitzar els defensors i que al pas que anaven ho aconseguirien sense la promesa de reforços que els poguessin socórrer. Cap a la mitja nit, en Pere Jaume havia pogut enganyar-la. Marxava convençuda de la importància vital de la seva missió. Hi ajudava el fet que l'alcalde en persona l'acompanyaria per reafirmar la necessitat d'enviar homes a socorre'ls. No cal dir que va acceptar de seguida d'acompanyar-la. Ambdós sortien per la poterna, a la banda nord del poble, aprofitant la foscor d'una altra nit sense lluna.

Al cap de poca estona d'haver sortit, una patrulla de soldats que vigilava els accessos al poble els van ataïllar en passar pel camí, rumb al nord. Amb els primers trets, van córrer a amagar-se i mentre confiaven de passar desapercebuts, van intercanviar unes paraules. *Marxa, Esperança, jo no puc fugir, no estic fet per córrer ni arrossegar-me pels esbarzers com un cabirol. Marxa i avisa la gent del Coll.* Amollava els mots entre bufits. *Ni parlar-ne! Ens en sortirem, només hem d'estar quietes i en silenci i podrem fugir amagats entre l'espessor.* Però l'alcalde tenia tremolins als genolls i panteixava, així que se li va ocórrer una forma decorosa de sortir-se'n d'aquella situació. Va dir-li a l'Esperança que s'entregaria i que així centraria l'atenció dels soldats, cosa que li suposaria una oportunitat de fugir. Ella va dir-li que res de res, però quan es va voler adonar, s'havia aixecat i amb les mans enlaire cridava "em rendeixo, em rendeixo" mentre caminava a l'encontre dels

soldats, que en adonar-se dels crits el van envoltar i li van donar més xarop d'estopa que a un proscrit. Aprofitant la cridòria i l'acarnissament, l'Esperança es va deixar caure barranc avall i, seguint la llera i el corriol d'aigua, va anar allunyant-se sense mirar enrere. Els soldats van portar l'alcalde engrillonat, ple de blaus, a la tenda del vandestraten Marcus. Era un lloc petit però mal il·luminat, amb una taula plena de papers, mapes, un llum d'oli i una cadira de campanya. En Marcus estava d'esquena, parlant amb altres homes. Quan l'alcalde va caure de genolls, gràcies a la mossegada d'una culata a les sofrages, la dringadissa va fer que es regirés i va mirar-lo amb curiositat, primer, i fàstic després. *Sergent! Hem atrapat aquesta rata a la vora del poble. Diu que el tenien retingut a dintre del poblat contra la seva voluntat, que aprofitant un forat de la cel·la ha pogut escapar i que ha vingut en busca nostra tant prompte com ha pogut. Diu també que n'era l'alcalde.* Un indignat Joan Andreu va cridar un poc convincent "encara en sóc!". De seguida, però, va abaixar els ulls amb humilitat, esperant que ningú li tingués en compte aquell rampell d'autoritat, record d'èpoques passades. En Marcus el va mirar amb més atenció. Estava gras, els cabells se li enganxaven al front, feia olor de porc. Era un porc, va decidir. *Heu sentit com gruny, aquesta truja?* Tots els presents van començar a riure amb força. "Oing Oing!" —va fer, foteta—. Més riures. Un parell de cops de bastó van fer caure de bocaterrosa l'alcalde. *Un porc que parla! És curiosa aquesta terra, els camperols fan de soldats, els alcaldes de porcs, què més ens trobarem? Guineus que fan de reis?* Més cridòria i aplaudiments. *Digueu-me, noble porc, què em doneu a canvi de la vostra cansalada? Va dir en Marcus amb un somriure als llavis.* Algú va proposar un pernil, inaugurant una nova tanda de rialles i puntades de peu. Joan Andreu, amb tot de sang a la cara, demanava que què volien d'ell. *Un porc sord! Heus aquí el que tenim! Potser el podem obrir en canal i donar-lo als gossos, tal volta un cop se l'hagin cruspit, agafen el do de la paraula!* L'alcalde se sentia petit i derrotat. Mai ningú l'havia humiliat d'aquella manera. Abans, les coses es feien perquè ell era l'alcalde i punt. Com canvia la vida en pocs segons. Fugaçment, va tenir un pensament: a cada porc li arriba el seu Sant Martí. Segur que si ho deia en veu alta, arrencaria una mínima complicitat i les rialles dels presents. Va provar sort.

En Pere Jaume patia per la sort de l'Esperança, havia sentit crits i trets, sabia que alguna cosa havia passat, però desconeixia el que. Amb la sortida de l'Esperança i d'en Joan Andreu, havien quedat al poble catorze homes en total. S'estaven tots junts, esperant que en qualsevol moment els enemics ataquessin per qualsevol punt. Allò era el més desolador, ja no hi havia gent ni recursos per mantenir una defensa de tot el perímetre, així que es van atrinxerar a l'interior de l'ajuntament, amb la resta de pólvora i provisions que tenien. *Digues-me alguna cosa útil a canvi de la teva vida, porquet, i fes alguna cosa per salvar-la.* Els homes del vandestraten li passaven un ferro entre les cadenes i es disposaven a posar-lo damunt de les brases, com un tall de carn sucosa. "Us ho diré tot! Us ho diré tot!" —xisclava en Joan Andreu, entre plors i sanglots—. Al cap d'una estona, estava assegut, amb una copa de vi a la mà, tremolant com una fulla de pi. *Quants homes hi queden, al poble? Tenen armes? Municions? Per on podem entrar sense aixecar sospites? Teniu or? Hi ha dones al poble? Quines cases tenen vi? On guardeu el gra?* L'alcalde va anar responent una a una cada pregunta d'aquells soldats estrangers que havien vingut a espremer una mamella ja de per si prou resseca.

El mateix vandestraten Marcus i una vintena d'homes més van entrar, guiats per un atemorit alcalde, a l'interior del poble per la mateixa poterna que feia unes hores els havia vist marxar. Amb silenci van localitzar on s'amagaven els resistents i, quan aquests es van voler adonar del que passava, ja estaven a la plaça de l'església lligats de mans i peus. Tots tenien el cap cot, tots menys un. En Pere Jaume Martí estava tranquil i resignat, amb una mica de sort l'Esperança estaria molt lluny d'allí. Però què hi feia l'alcalde entre

aquells bergants? Que potser l'Esperança havia caigut presonera? La cara li va canviar de cop.

Era encara negra nit quan els soldats van obrir les portes de la muralla i van començar a buscar entre les runes de les cases. Van asseure l'alcalde amb els presoners, però no el van lligar. En Pere Jaume li va fer un senyal perquè s'acostés. El vandestraten ho va veure. *Digues-me, porquet meu, qui és aquest home que sembla tan segur d'ell mateix?* Li clava la mirada. *És el cap de la milícia local, senyor, ell és el qui ha organitzat tota la defensa i qui donava les ordres.* "Covard!" —es va sentir d'algun dels captius—. Allò va divertir els soldats, però no en Marcus. *Així que tu ets el culpable de la mort dels meus homes i de la pèrdua dels meus canons? Ets qui m'ha deixat en ridícul aquests dies, fent-me semblar un timbaler de vuit anys en comptes d'un sergent?* En Pere Jaume no va voler temptar la sort. *Només he fet la meva feina el millor que sabia.* Va respondre sense cap emoció.

L'Esperança corria empesa pel temor i el deure. Les cames li tremolaven per l'esforç i pels cops que es pegava cada dos per tres a les fosques. Avançava a través del barranc resseguint el rierol que ràpidament va deixar pas a l'erm ressec que caracteritzava aquelles terres. Amb una mica de sort, arribaria al Coll a voltes de mig dia i podria demanar ajuda als Miquelets.

El vandestraten Marcus va fer aixecar en Pere Jaume del terra i el va fer deslligar. Seguidament, va fer formar la companyia i va assegurar-se que els punts de guàrdia estaven coberts. Ja no es refiava d'aquells catalans.

—Veieu aquest home? —va dir mentre assenyalava en Pere Jaume—. El saludo!

Va fer una forçada reverència. Primer, avançant un peu i flexionant la cama del darrere mentre descrivia un semicercle de dalt a baix amb el barret. La ploma s'estarrufava. Els seus homes, estupefactes, guardaven silenci i observaven l'escena.

—Val més aquest home que tots vosaltres junts! —va cridar—. I per què ho dic, això? Per què és més valent? No! Més temerari? No! Doncs perquè ha demostrat més inventiva, intel·ligència i capacitat d'adaptació que tots els aquí presents, fins i tot més que jo —va repetir la reverència.

Es va quedar amb la postura uns instants i va fer un crit. Ràpidament la companyia valona en ple va saludar en Pere Jaume. Que orgullosa que n'estaria, l'Esperança, si el pogués veure. Va durar poc aquell sentiment en adonar-se que no n'estava gens d'orgullós, del que havia fet, havia perdut massa homes sota les seves ordres i ara, els que quedaven, potser passarien anys en una masmorra pudenta. El vandestraten es va incorporar i es va posar el barret. La resta d'homes van tornar a la posició de descans.

—Pengeu-los a la forca, demà al matí, amb els primers raigs de sol. Allà dalt, en aquell coll, on hi havia instal·lats els canons —es va limitar a dir en Marcus, metre s'allunyava cap al campament, als afores, deixant el poble a mercè d'aquelles guineus assedegades—.

9 de desembre de 1640

Estava alt el sol, quan l'Esperança va arribar a posar-se en contacte amb els aliats, als voltants del Coll de Balaguer. Ràpidament, va demanar de posar-se en contacte amb algú que manés i la van acompanyar fins a un campament improvisat entre uns pins pinyoners enormes i frondosos. Es va presentar i va explicar tot el que havia passat al Perelló durant aquells dies: les morts, els bombardejos, la necessitat d'ajuda. Com a resposta, però, va trobar un mur infranquejable en la mirada d'aquells homes. Un de tots li va dir:

—Vivim temps foscos, plens d'incerteses i patiments. T'agraïm que ens portis notícies, encara que siguin tan desesperades, però ja coneixem el que ha passat, hi tenim gent nostra vigilant. No podem fer-hi res. Encara que tinguéssim suficients homes i armament, els hauríem de concentrar aquí, en aquestes defenses tan minses que tenim. L'única esperança

és frenar-los en aquestes condemnades muntanyes. Fins i tot nosaltres hem anat a demanar ajuda a l'Hospitalet de l'Infant i Cambrils. Queda't amb nosaltres, dona, i ajuda'ns a venjar els teus, els nostres.

L'Esperança no se'n podia avenir, havia fet tot aquell trajecte i havia deixat sol l'home que estimava per a no res? És que s'havien tornat tots bojós? Alguna cosa al seu interior es va despertar. De cop, va entendre que en Pere Jaume buscava salvar-li la vida en fer-la marxar. Mentre tot de llàgrimes li rodolaven galtes avall pensava com n'havia sigut, d'estúpida.

—No ploris, dona, que en aquesta terra plorem els nostres lluitant —va dir un miquelet amb el rostre seriós—.

“Plorem les víctimes lluitant” es va repetir, en veu massa baixa, l'Esperança.

Va sortir corrents cap al Perelló.

Amb les primeres llums, van arribar les primeres cordes. Un per un van anar penjant cada presoner. Uns ploraven, d'altres es recordaven de l'esposa i els fills, d'altres resaven, però cap d'ells va implorar per la seva vida. En Pere Jaume va ser l'últim a qui li van posar la soga al coll, li havien reservat aquell honor. Tampoc va dir res, només va mirar ansiós la llunyania, esperant veure algú que mai va arribar. Fou ràpid. L'estrebada li va partir el coll.

Aquell dia, els soldats victoriosos van reclamar el dret de conquesta. Van saquejar i destruir tot el que van voler. Van obrir les cases, van fer córrer el vi, el menjar i, per escalfar-se, van encendre un gran foguera a la plaça de l'Església. L'alegria del botí i de la victòria van fer que molts d'ells s'emborratxessin fins caure de qualsevol manera. La vida els va semblar, per un instant, fàcil i alegre. Hi hagueren baralles per culpa del joc, el vi, el menjar i tot allò que generés una espurna d'avarícia. Les meuques que els seguien van treure'ls tot el profit que van poder. L'enemic, un cop més, havia estat vençut i ells continuarien lluitant un dia més. Enmig d'aquella orgia de vi i sang ningú va adonar-se de les corredisses d'una dona de cabells vermells que amb paciència anava munt i avall per cases i carrerons.

El soroll d'una sèrie d'explosions va despertar de la becaina en Marcus. Somiava amb un gos vell, brut i sense ulls que el mirava allà on anava. Era un somni recurrent. Un ajudant li va dir que el poble estava en flames, que hi havia hagut explosions i que ara tot cremava amb virulència. Quan es va vestir i va pujar al cavall va poder veure el resplendor vermell en la foscor del capvespre. Va escopir un reneç i seguit de la seva guàrdia va galopar fins a l'entrada del poble.

Allò era l'infern: flames altes i de colors ataronjats suraven per damunt de les muralles ennegrides pel fum. Les portes semblaven les del mateix avern engolides per dimonis de foc, un olor penetrant de sofre i pólvora impregnava l'aire que s'estava tornant irrespirable. Els crits d'aquells borratxos, violadors i saquejadors feien més terrorífica l'escena. Homes envoltats en flames queien per la muralla. Olor de carn cremada, crits d'angoixa dels que preferien treure's la vida, explosions d'un blanc fantasmagòric, soroll de la sang bullint dintre dels cossos sense vida. Ni l'apocalipsi podia preveure una escena més esgarrifosa. Havien quedat atrapats com rates. Marcus es preguntava com.

El poble i els seus ocupants van cremar dos dies sencers. Quan les flames van devorar i purificar la vila, un fum viciat i negre es va escampar per la contrada. Els homes del vandestraten van accedir-hi i van contemplar l'esgarrifosa realitat. Algú, segurament un dels seus homes, ebri de vi, hauria caigut al damunt d'algun bidó de pólvora, fet que degué donar pas a una sèrie de catastròfiques coincidències que haurien portat a la més insensata i estúpida carnisseria. Coses de la guerra, digueren.

Quan el vandestraten Marcus va donar l'ordre de partida cap al Coll, la companyia valona havia perdut a més de la meitat dels seus homes en la primera batalla, en el primer poble.

Un mal auguri, sens dubte. Mentre marxava damunt del seu cavall pel costat del poble, va tenir un mal pressentiment, un gos vell i borni el mirava. Amb necessitat imperiosa, va tombar el cap per comprovar que aquells catorze perellonencs seguien penjats de les forques. Només n'hi havia tretze. Una corda penjava moguda pel vent. Va decidir esperonar el seu cavall i deixar enrere, al més aviat possible, aquell coi de poble maleït.

Epíleg

La història la fan els vencedors, i la que ens ha arribat fins als nostres dies parla de tretze defensors del Perelló penjats al que avui dia es coneix com el Coll de les Forques, coll que ara està coronat per un monument commemoratiu. Parla també de com les tropes del marquès de los Vélez, com a mesura disciplinària per la resistència, van cremar el poble abans de marxar. Una acció més d'una guerra qualsevol.

Però hi ha gent que afirma que mentre el poble cremava en flames, es va poder veure la figura esvelta d'una dona caminant entre el bosc de cames dels catorze penjats. Diuen que fou la seva ràbia continguda la que va encendre els barrils de pólvora que havia anat col·locant per tot arreu. Amb paciència, mentre caminava com un espectre plorant pels desolats carrers, ignorant els assassins del seu marit, va assolir la catarsi. Els cabells de foc se li esbullaven pel vent de tramuntana mentre depenjava les mortalles del seu espòs estimat. Contemplava, amb amargor, com aquell poble s'enfonsava en la foscor de l'oblit.